

ARŞİV VESİKALARINA GÖRE BATI ANADOLU'DA YUNANLILARA KARŞI KAZANILAN ASKERİ BAŞARILAR KARŞISINDA DUYULAN MEMNUNİYETE DAİR YAZIŞMALAR

Taner ASLAN*

Özet

Osmanlı Devleti'nin üç kıtanın üzerinde kurulması, Avrupalı devletlerin siyasi, askeri ve iktisadi tazyiklerine maruz kalmasına yol açmıştır. Devletin iç ve dış siyasetinin yanında iktisadi, idari sahada da gerilemesi, giderek gücünü kaybetme noktasına getirmiştir. Son döneminde içerde milliyetçilik cereyanlarıyla baş gösteren ayaklanmalar ile dışta Avrupalı devletlerin gizli paylaşım planlarıyla karşı karşıya kalmıştı. Siyasi gelişmeler neticesinde girmiş olduğu Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti'nin sonunu hazırlamış, akabinde İtilaf Devletleri ile yapmış olduğu Mondros Mütarekesi'yle de topraklarının büyük bir bölümünü İtilaf Devletleri'ne terk etmek zorunda kalıyordu. Savaşa sonradan dâhil olan Yunanistan megalı ideasını gerçekleştirme adına İngiltere'den Batı Anadolu, Batı Trakya başta olmak üzere Onikiada, Midilli gibi muhtelif adalar üzerinde hak iddia ediyordu. Mütareke şartlarında Yunanlıların İzmir'i işgal edeceklerine dair bir ibare mevcut değilken yapılan gizli toplantılar ve Yunanistan'ın Osmanlı topraklarında iddia ettikleri yerleri elde çalışmalarını netice vermesiyle, İzmir ve çevresini işgal etmişlerdir. Ancak, İzmir'in işgaliyle birlikte Batı Anadolu'da baş gösteren direniş hareketleri düzenli ordunun temelini atmış, düzenli ordunun kurulmasıyla birlikte Yunanlılar, yapılan mücadeleler neticesinde ardı ardına mağlup olarak işgal ettikleri yerleri terke mecbur bırakılmıştır. Çalışma, Yunanlılara karşı elde edilen başarıların bölge halkı ve idaresi üzerinde meydana getirmiş olduğu memnuniyetlerin bir ifadesi olarak bölge idarecileri ve yabancı devlet adamlarının başta Batı Cephesi Komutanlığı olmak üzere T.B.M.M.'ne gönderdikleri telgrafları ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mondros Mütarekesi, İzmir'in İşgali, Batı Cephesi, Tebrik Telgrafları.

CORRESPONDENCES ARCHIVE RECORDS ACCORDING TO THE SATISFACTION
ON MILITARY VICTORIES GAINED AGAINST GREEKS IN WEST ANATOLIA IN

Abstract

Foundation of Ottoman State on three continents caused it to be sustained of political, military and economical compressions of European Countries. In addition to State's interior and exterior policy, State's losing ground in economic and manging area brought it

* Dr.; Taner Aslan, Aksaray Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

to the point of go off. In latter period, it came face to face with the rebellions running out as a result of existence of nationalism inside and European States' secret split plans abroad. The First World War, entered according to the political advancements, prepared the end of Ottoman State ,then with Mondros Ceasefire, that it signed with the Entente, it had to abandon most of its lands to Entente. Greece, who entered into the war subsequently, on account of contriving its Megola idea put in a claim for particularly West Thrace, West Anatolia from England, Onikiada, Midilli and various islands. While there was no phrase among the provisions of The Ceasefire according to the occupation of İzmir by Greeks, Greeks occupied İzmir and surroundings as a result of secret meetings and leading of claims of Greece on Ottoman Lands. Yet, the nonco-operations occuring in West Anatolia as a result of occupation of İzmir laid the foundation of regular army, by the foundation of regular army Greeks were subjected to leave the occupied places as a result surcease lost warfares. The study, as an expression of satisfactions of region society and government caused by the victories taken against Greeks, takes up the telegraphs that foreign statesmen and district managers primarily sent to Commandership of West Front Line and TBMM.

Key Words: *Mondros Ceasefire, The Occupation of İzmir, Commandership of Wes Front Line, Felicitation Telegraph.*

Giriş

Osmanlı Devleti'nin Almanya safında girmiş olduğu I.Dünya Harbi'nin sonlarına doğru, savaşın Osmanlılar ve müttefiklerinin aleyhine gelişmeye başladığı bir zamanda, 4 Temmuz 1918'de Vahdettin, Osmanlı tahtına çıkararak,¹ idari anlamda bir takım değişiklikler yapmıştır. Savaşın gidişatının iyi olmadığını farkında olan Padişah, ordu ve donanmaya ait bir Hatt-ı Hümayun göndererek, emir ve komutayı ele aldığını bildirmiştir². Enver Paşa'nın Başkumandan vekili unvanını, Başkumandanlık Harbiye Reisi şekline çevirmiştir.³ İtilaf güçleriyle yapılan mücadelede başarı elde edilememesinden dolayı felaketin yaklaştığı haberi İttihatçılar arasında yayılıyordu. Hatta Şeyhülislam Musa Kazım Efendi durumu hiç de iç açıcı görmemiş; "az bir zararla kurtulabilsek" düşüncesiyle sanki bir muahede yapılmasına yeşil ışık yakmıştır. Bu arada Müttefik devletlerin birer birer barış antlaşmaları yapmaları,⁴ Osmanlıları büsbütün güç duruma sokmuştur. Gelişmeler savaşın artık sonuna yaklaşıldığının habercisiydi.⁵ İttihat ve Terakki Cemiyeti Genel Meclisi, İstanbul'da gelinen son durum hakkında bir müzakere tertip etmiştir. İttihatçılar

1 İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C.4, İstanbul, 1955, s.441.

2 Lütfü Simavi, Osmanlı Sarayının Son Günleri, *Hürriyet Matbaası*, İstanbul, t.y, s.135.

3 Danişmend, *a.g.e.*, C.4, s.442.; Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C.1, MEB, İstanbul, 1991, s.4.

4 30 Eylül'de Bulgarlar, 5 Ekim'de Avusturyalılar barış yaptılar: G. Jaeschke, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi*, C.I, Ankara, 1970, s.1.

5 Pierre Renouvin, *I. Dünya Savaşı ve Türkiye*, Örgün yayınevi, İstanbul, 2004, s.717; Tansel, *a.g.e.*, C.1, s.8; Ali Fuat Türkogeldi, *Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi*, İstanbul, 1948, s.163; Ali Fuat Cebesoy, *Milli Mücadele Hatıraları*, İstanbul, 1953, s.14.

arasında savaşın müzakere edilmesinde bile bir fikri birliği yoktu, kimisi devam edilmesinden yana tavır koymakta, kimisi ise savaşı devam ettirmenin mantıklı bir yönünün kalmadığı düşüncesi içerisindeydi⁶. Müttefiklerin İtilaf güçleriyle barış antlaşması yapmaları ve cephelerde uğranılan başarısızlıklar neticesinde her geçen gün yaşanan geri çekilmeler, savaşın devamının artık lüzumsuz olduğunu göstermiştir. Bunun üzerine Osmanlı Devleti İngilizlere başvurulmak suretiyle barış istemeye karar vermiştir⁷.

İngiliz dostu olan İzmir Valisi Rahmi Bey, barış antlaşması için arabuluculuk yapacak dostları olduğunu İstanbul Hükümeti'ne bildirmiştir⁸. Osmanlı Hükümeti mütareke için İngilizlere başvurulması zorunluluğuna inanmış olacak ki, Vali Galip Bey bu işle görevlendirildi. Vali, 5 Ekim 1918'de Talat Paşa'nın sulh teklifini içeren bir mektubu Midilli'deki İngiliz temsilcisine, M. Edmond Giraud ve Vilayet Yabancı İşler Müdürü Charles Karabiber Bey vasıtasıyla iletti⁹. Midilli'deki İngiliz temsilci bu hususun kendisini aşan bir mesele olduğunu öne sürerek Atina'da bulunan İngiliz elçisiyle görüşmeleri gerektiğini bildirmiş, ancak İngilizlerin Atina elçisi Lord Granveille, Karabiber Bey'le görüşmeyi reddetmiş, Edmond'a ise barış için geç kalındığını söylemiştir¹⁰. Gelişmeler üzerine Osmanlı Kabinesi 8 Ekim 1918'de istifa etmiş¹¹ yerine İzzet Paşa Kabinesi getirilmiştir. Osmanlıların barış isteğinde geç kaldığını belirten Lord Granveille, buna rağmen Osmanlıların barış isteklerini Londra'ya iletmıştır¹².

Bu arada barış görüşmeleri için yeni bir gelişme gerçekleşir. Kut-ül-Amare'de esir edilen bir İngiliz generali Townshend'in barış görüşmelerinde çok önemli tesiri olmuştur. Sadrazam İzzet Bey'le görüştüğünden sonra İngilizlerin Akdeniz Filosu Komutanı Amiral Calthorpe ile Midilli'de görüşen Townshend, Amiral Calthorpe'ye İngiliz Hükümeti'nin yetki verdiğini İstanbul'a bildirmiş, kısa bir süre sonra da Calthorpe, İstanbul'a yolladığı telgrafla Türk delegelerinin gönderilmesini istemiştir¹³. 27 Ekim sabahı başlayan müzakereler 30 Ekim günü nihayete ulaşmış, Türk delegasyonu adına Rauf Bey ile İtilaf güçleri adına Amiral Calthorpe arasında Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda mütareke imza etmiştir¹⁴. 25 maddeden oluşan mütarekenin hükümleri çok ağırdı. Ancak Osmanlı idarecileri mütarekenin Osmanlı Devleti'nin hükümlerine haklarına dokunmaz gibisinden gaflar yaparak kendilerini teskin etmekteydiler¹⁵. Mütarekenin imza edilmesini müteakip yürürlüğe girdiği andan itibaren İtilaf güçleri Osmanlı Devleti topraklarını işgal ettiler. Antlaşma imzalanmadan önce kendileri hakkında idam kararı¹⁶ alındığını öğrenen İttihatçı liderler ise ülkeyi terk etmişlerdir¹⁷.

6 Celal Bayar, *Ben'de Yazdım*, C.I, İstanbul, 1968, s.13.

7 Tansel, *a.g.e.*, C.1, s.9.

8 Bayar, *a.g.e.*, C.I, s.41: İngilizlerin dostu olan bu Vali İzmir'de bulunan İngiliz esirlerine karşı yaptığı iyi muameleden dolayı İngiliz hükümetinden teşekkür dahi almıştır.

9 Tansel, *a.g.e.*, C.1, s.10.

10 Bayar, *a.g.e.*, C.I, s.41; Tansel, *a.g.e.*, C.1, s.10.

11 Tansel, *a.g.e.*, C.1, s.10.

12 *A.g.e.*, C.1, s.12.

13 *A.g.e.*, s.20.

14 Türkgeldi, *a.g.e.*, s.s.33-34.

15 Jaeschke, *a.g.e.*, C.1, s.64.

16 Tansel, *a.g.e.*, C.1, s.7.

17 Türkgeldi, *a.g.e.*, s.623.

1. Batı Anadolu'nun Yunanlılar Tarafından İşgali ve İşgale Karşı Yapılan Mücadeleler

1.1. Batı Anadolu'nun Yunanlılar Tarafından İşgal Edilmesi

Rauf Bey ve arkadaşlarının Mondros'ta en büyük endişesi Yunanistan'dan ileri gelmiştir. Bu endişelerinde haklıydılar. Daha Mütareke şartları kabul edilmeden önce İzmir Valisi Galip Bey'e M. Edmond adındaki Fransız uyruklu bir tüccar, Mondros Mütarekesi öncesinde Yunan Başbakanı Venizelos'un İzmir ve hinterlandının Yunan nüfuz bölgesi olarak kabul edilmesi için harekete geçtiğine dair bilgi verir¹⁸. Mütareke görüşmelerinde Amiral Calthorpe tarafından yazılmış ve Rauf Bey'e verilen ve Türkleri az da olsa teselli eden gizli bir belge vardı. Bu belge de konumuzla ilgili olan kısmı önemlidir. Bu gizli belgede İstanbul ve İzmir'e Yunan askeri gönderilmemesi hakkında Türk isteğinin desteklemek suretiyle Calthorpe'nin İngiliz hükümetine bilgi vermesi ile ilgiliydi¹⁹.

Calthorpe'nin Türk delegelerine vermiş olduğu teminat mektubuyla birlikte Türk tarafında oluşan olumlu havadan rahatsızlık duyan İngiltere hükümeti, Türklerin cezalandırılması gerektiği düşüncesindeydi. Türk delegelerine teminat mektubu vererek rahatlık havası oluşturan Calthorpe bu kez, 7 Kasım'da İstanbul hükümetine Yunan gemilerinin İstanbul'a gelmesini engelleyemeyeceğini, Osmanlı hükümetinin bir kargaşalık çıkmasına meydan vermeyeceğinden emin olduğunu bildiren bir nota göndermiştir²⁰. 18 Kasım'da ise Lord Curzon Avam Kamarası'nda Rum, Ermeni, Kürt, Arap ve Yahudilerin Türk hâkimiyetinden kurtaracaklarına dair bir konuşma yapmıştır. Curzon'un bu konuşması Rum ve Ermenileri harekete geçirecek, örgütleri aracılığıyla siyasi ve tedhiş faaliyetlerine girişmelerine yol açacaktır²¹.

Türk düşmanı olan İngiliz Başbakanı Llyod George²² Yunanistan'ın büyük bir Akdeniz devleti olmasını arzu ediyordu. Zira Yunanistan, büyük bir Akdeniz devleti olursa Akdeniz'de hâkimiyetini gerçekleştirmiş olacaktı. Akdeniz'de Yunanistan'dan başka kendisi için daha iyi bir bekçi bulunamazdı²³. İngiltere'nin Yunanistan'a karşı bu derece sıcak ilişkiler içerisinde olmasının bir nedeni de İngiltere'de R. M. Burrows tarafından kurulmuş olan Anglo-Helenik Ligası etrafında teşekkül etmiş bir Helen dostu grubun bulunmasıydı²⁴.

Diğer yandan diplomatik girişimlerde de bulunuyorlardı. 30 Aralık 1918'de Paris Barış Konferansına bir memorandum göndererek Anadolu üzerindeki haklarına dair isteklerini sunuyorlardı. 3-4 Şubat 1919 tarihinde Paris Barış Konferansında "Onlar Şurası" huzurunda Yunan Başbakanı Venizelos, sözde Wilson ilkelerine day-

18 Cemal Kutay, *Türkiye İstiklal ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi*, C.I, s.41.

19 *Türk İstiklal Harbi*, C.1, s.200.

20 Hülya Tokar, *Mütareke Döneminde İstanbul Rumları*, Genelkurmay Başkanlığı Yay., Ankara, 2006, s.s.26-27.

21 Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşıyla İlgili İngiliz Belgeleri*, Ankara, 1986, s.36 vd.; Taner Baytok, *İngiliz Kaynaklarında Türk Kurtuluş Savaşı*, Başnur Matbaası, Ankara, 1970, s.24.

22 Jaesche, *a.g.e.*, C.4, s.48.; Sina Akşin, *Milli Kurtuluş Tarihi*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1974, s.96.

23 Jaesche, *a.g.e.*, C.4, s.48.

24 Tansel, *a.g.e.*, C1, s.159.

anarak, İzmir'i de kapsayan Batı Anadolu'nun bir kısmı ve Oniki Adaları ile Batı Trakya üzerinde haklarının olduğunu iddia ediyordu²⁵. Zira Venizelos İngiltere'nin I. Dünya Savaşı'na girmeleri karşılığında Batı Anadolu'nun batı kısmını kendilerine vermeyi taahhüt ettiklerini hatırlatmış ve buranın kendilerine terkini istemiştir²⁶.

Venizelos'un Paris Barış Konferansı'nda isteklerini belirtmesi üzerine İzmir ve çevresinin Yunanlılara verileceği söylentisi ortaya atılmış, bu söylentiye karşı 12 Mart'ta İzmir Osmanlı Haklarını Savunma Derneği'nin temsilcileri, Yüksek Komiserliklere gönderdikleri andıçlarda, İzmir ve çevresinin Türk olduğunu belirterek, İzmir'in Yunanlılara verilmemesi isteminde bulunuyordu²⁷. Türk Derneği'nin karşı hareketi karşısında İzmir'in Yunanlılara ilhakına dair bir takım menfi çalışmalarda yapılıyordu. Cami Bey adındaki Fezan eski mebusu yerel dağıtımını yaptığı bir kitapçıkta tarih ve istatistiklere dayanarak, müttefik güçlerden İzmir'in Yunanistan'a bağlanması gereğini ortaya koymaya çalışıyordu²⁸. İzmir'in Yunanlılara verilmesi ile ilgili olarak en önemli gelişme, 2 Mayıs 1919 tarihinde İtalya'dan gizli olarak İngiltere, Fransa ve ABD arasında gerçekleştirilen üçlü görüşme olmuştur. Bu gizli görüşme ile İzmir'in geleceği tartışılıyor ve İzmir'in Yunanlılara verilmesi görüşülüyordu²⁹.

Paris Barış Konferansı'nda, Yunan Başbakanının yukarıda belirtilen isteklerinin incelenip değerlendirilmesine yönelik olarak bir komisyon görevlendirilmiş, komisyon yapmış olduğu çalışmaları Mart sonunda neticelendirmiş ve bazı değişiklikler yapılmak suretiyle Yunan istekleri kabul edilmiştir³⁰. En önemli gelişmede Wilson'un, Fiume sorunu ile ilgili tutumu nedeniyle İtalyan kurulunun 24 Nisan'da konferansı terk etmesiyle birlikte, ABD, İngiltere ve Fransa, büyük gizlilik içerisinde aldıkları kararla İzmir'i Yunanlılara vermişlerdir³¹. Ancak İtalyanlar Yunanlılardan önce davranarak, Fethiye, Bodrum, Marmaris ve Kuşadası'nı işgal etmişlerdir. İtalyanların işgali protesto edildiği de bu bir netice vermemiştir³².

İzmir'in Yunanlılara verilmesi konusunda aceleci davranan İngiltere, 14 Mayıs'ta İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri Richard Webb aracılığıyla, Sadrazam Ferit Paşa'ya İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edileceğini bildirmiştir. Böylece Calthorpe'nin iyi niyet mektubu rafa kaldırılmıştır. Aynı şekilde Calthorpe, İzmir'in işgaliyle ilgili olarak İzmir Valisi'ne ve 17. Kolordu Komutanı Ali Nadir Paşa'ya müttefiklerin istihkamları işgal edeceğini haber vermiştir³³. İzmir'in işgal edileceği haberi İzmir halkının içine bir kor gibi düşmüştür. 14-15 Mayıs tarihlerinde Redd-i İlhak Cemiyeti İzmir'de yayınladığı bir bildiride halkı işgale karşı birlik olmaya çağırmıştır. Bunun üzerine İzmir halkı, İzmir'in işgalini protesto ederek işgale karşı çıkmıştır³⁴.

25 Salahi Sonyel, "Mondros'tan Samsun'a Türk Kurtuluş Mücadelesi'nin Doğuşu", *Türkler*, C.15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.608.; Salahi Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, C.1, Ankara, 1973, s.s.51-52; Sofuoğlu, a.g.e., s.50. Yunan iddialarına dair geniş bilgi için bkz.; Laurence Evans, *Türkiye'nin Paylaşılması*, (çev.: Tefik Alanay), İstanbul, 1972.

26 Cebesoy, a.g.e., s.s.56-57.

27 Asaf Gökbel, *Milli Mücadelede Aydın*, Aydın, 1964, s.33.

28 Sonyel, a.g.m., s.610.

29 Nurdoğan Taçalan, *Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken*, Aksoy Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.212.

30 Sonyel, a.g.m., s.610.

31 Sofuoğlu, a.g.e., s.s.54-55; Sonyel, a.g.e., s.52; Jaschke, a.g.e., s.4, 71.

32 Sofuoğlu, a.g.e., s.55.

33 Sonyel, a.g.m., s.611.

34 Taçalan, a.g.e., s.236.

Bütün bunlara karşın Yunanlılar isteklerini müttefiklerden koparmışlar ve bütün hazırlıklarını tamamlayarak 15 Mayıs sabahı İzmir'i işgal etmişlerdir.

Rumlar ellerinde Yunan bayraklarıyla İzmir Limanı'na akın ederek işgali coşkuyla kutlamışlardır. Başpiskopos'ta askerleri kutsamakla meşgul olmuştur. İşgal gerek İzmir halkı üzerinde gerekse Anadolu halkı üzerinde büyük üzüntüye yol açmış, Hasan Tahsin düşmana ilk kurşunu sıkmış, ancak onun gibi birçok Türk, Yunan askerleri tarafından hunharca katledilmiştir. Konferansta Yunan istekleri kabul edilerek İzmir ve civarı Yunanlılara verilmesiyle birlikte, Yunanlılar vakit geçirmeden İzmir ve civarını işgale başlamışlardır. Yunanlılar, bölgede Rum nüfusunun hâkim olması için Ege Bölgesi'ne hem Anadolu içlerinden hem de Yunanistan'dan getirdikleri Rumları yerleştiriyor, hem de çeteler oluşturarak bölgede karışıklıklar çıkartıyorlardı. Bundan maksat Türkleri buradan yıldırma politikalarıyla kaçtıracak bunların yerine yerleşecek Rum nüfusla birlikte buranın Rumlaştırılması sağlanacak böylece mütarekenin 7. maddesi de işleme konulmuş olacaktı. Ayrıca işgal ettikleri yerlerde hunharca katliamlar gerçekleştirmişlerdir³⁵. Aynı zamanda İşgaller devam ederken Rum, Ermeni ve diğer Osmanlı azınlıklarının liderleri, Osmanlı Devleti'nden toprak koparmak için eyleme geçmişlerdir.

Yunan güçleri şehri denetimleri altına almak için tutuklamalar yapmış, karşı çıkanları öldürmüş, şehirde denetim mekanizmasını kurmak için idari binaları işgal etmiştir. Yunanlılar işgale karşı sansüre uymadıkları gerekçesiyle İzmir'de yayın yapan Köylü ve Müsavat gazetelerini kapatmıştır³⁶. Yunanistan'la Adalar ve İzmir arasında haftada iki defa işleyen Yunan gemileri askerlere mühimmat taşımakla birlikte Adalardan ve muhtelif yerlerden Rumları İzmir'e getiriyordu³⁷. Bunlar kargaşalık çıkarmak amacıyla "Küçükasya Cemiyeti" adında bir dernek dahi kurmuşlardı.³⁸ Bu arada Yunanlılar İzmir'i işgal ettikten sonra 16 Mayıs'ta da İzmir'in çevresini işgale başlamışlar, sırasıyla işgallerini Manisa, Bornova, Karşıyaka ve Sivrihisar, Ayvalık, Akhisar, Alaşehir ve Nazilli'nin batısından geçen ve Milne hattı adı verilen hatta kadar genişletmişlerdir³⁹. İşgale karşı yapılan protestolara, mitinglere rağmen Yunan güçleri müttefiklerden aldığı güçle işgalini giderek yaymıştır. 17 Mayıs'a gelindiğinde Yunanlılar Çeşme'yi, 18 Mayıs'ta da Foça'yı işgal etmişlerdir⁴⁰.

İzmir'in işgaline bu kadar tepki gösterilmesinin bir nedeni de mütareke şartlarında İzmir ile ilgili hiç bir hüküm yokken Yunanlılarca işgal edilmesi halkta büyük bir tepkiye ve infiale neden olmuştur⁴¹. İzmir'de faaliyetlerini artıran Rumlar 1922 yılına gelindiğinde burada bir İonya Devleti kurmak üzere faaliyete girişmişler, İzmir'deki Yunan Başkomiseri liderliğinde İonya Muhtariyeti'ni dahi ilan etmişlerdir⁴².

35 Adnan Sofuoğlu, *Kuva-yı Milliye Dönemi'nde Kuzeybatı Anadolu*, Ankara, 1994, s.50.

36 Sonyel, *a.g.m.*, s.611.

37 Oysa pasaport kontrol heyetinin yazılı müsaadesi olmadan Türk kıyılarına kimsenin çıkmasına izin verilmeyeceği bildirilmiş olmasına rağmen bu uygulanmamıştır: Tansel, *a.g.e.*, C.1, s.168.

38 Tansel, *a.g.e.*, C.1, s.168.

39 Nurettin Peker, *İstiklal Savaşı*, Gün Basımevi, İstanbul, 1955, s.39.; Sofuoğlu, *a.g.e.*, s.s.67-69; Jaeschke, *a.g.e.*, s.s.85-88.

40 Sonyel, *a.g.m.*, s.611.

41 Sina Akşin, *Osmanlı Hükümetleri ve Milli Mücadele*, İstanbul, 1983, s.275.

42 Adnan Sofuoğlu, "Yunanlıların Batı Anadolu'ya Yerleşme Girişimleri ve İyonya Devleti

1.2. Batı Anadolu'nun Yunan İşgalinden Kurtarılması

Mütarekenin imza edilmesiyle birlikte vatanın birçok yerinin düşman tecavüzüyle karşılaşacağı sezildiğinden, vatanın muhtelif yerlerinde direniş örgütleri kurulmaya başlamıştı. Özellikle İzmirli daha İzmir işgal edilmeden evvel işgali sezmişler ve teşkilatlanma yoluna gidilmesi gerektiğini hissetmişlerdir. Bu maksatla savaşın sonlarında Akdeniz'den gelecek saldırılara karşı koymak için Mütarekeden biraz önce karargâhını Aydın'dan İzmir'e nakleden Nurettin Paşa, Mütarekenin imza edilmesinden sonra Anadolu'nun muhtelif yerlerinin işgal edileceğini bildiğinden dolayı, milli bir teşkilatın kurulmasını lüzumlu görmüş, 1918 Kasım'ından itibaren İzmir'de Müdafaa-i Milliye, Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti, Türk Ocağı, Cemiyet-i İlmiye İstihlas-ı Vatan Cemiyeti gibi örgütlenmelerde ön ayak olmuştur⁴³. Bu direniş örgütleri Batı Anadolu'da milli hislerin gelişmesinde ve bu toprakların düşman işgalinden kurtarılması açısından büyük gayretler göstermiştir.

İşgalin kaçınılmaz olduğu bilinen bir gerçeklikti. Yunanlılar öteden beri Türkiye üzerinde hakları olduğunu iddia ediyor ve büyük devletlerle yaptığı görüşmelerde sözde hakların kendilerine verilmesi durumunda onlara her türlü hizmette bulunmayı vaat ediyorlardı. İtilaf Devletleri Paris Barış Konferansı'nda Yunanlıların isteklerini kabul etmişlerdir. Böylesi Yunanlılar amaçlarına ulaşmış oldular.

Yunanlılar Paris Barış Konferansı'nda lehinde alınan kararlar uyarınca İzmir ve civarını işgal etmiştir. Hatta Anadolu gazetesi 23 Ocak 1919 tarihli nüshasında İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edileceğini duyurmuştur⁴⁴. İzmir'in işgali birçok yerde protesto edilmiş, işgale karşı duyulan tepki hat safhaya ulaşmıştır⁴⁵. İşgal bütün yurttan inanılmaz bir öfkeyle karşılanmıştır. Ülkenin birçok yerinde mitingler düzenlenmiş, hükümete, müttefik devletlere ve İngiliz Yüksek Komiserliğine işgali kınayan binlerce yazı gönderilmiştir⁴⁶.

İzmir'in işgaline karşı ilk direniş hareketi Hasan Tahsin ile başlamış daha sonra, Köprülü Kazım adında bir Yarbay eli silah tutanları dağa çıkararak işgale karşı mücadeleye kalkmıştır⁴⁷. Hatta bir grup, 173. alayın silah deposunu basarak aldıkları silahlarla Yarbay Kazım'ın direniş mücadelesine katılmışlardır⁴⁸. İzmir ve Aydın havalisini kurtarmak amacıyla kurulan Redd-i İlhak Kurulu da halkı işgale karşı direnmeye çağırmıştır⁴⁹. İzmir'de işgale karşı duyulan tepki üzerine kurulan direniş örgütlerinin amaçları, Yunan tezine karşı olarak bu bölgenin varlığının Türk olduğunu kanıtlamaktı.

İzmir'in işgali karşısında istifa eden hükümetin yerine Ferit Paşa Hükümeti getirilmiştir. Yeni hükümetin kurulmasıyla birlikte Harbiye Nezareti'ne mukavemet yanlısı olan Şevket Turgut Paşa getirilmiştir⁵⁰. İstanbul'da bulunan hükümet

Macerası", Prof. Dr. Haluk Çay'a Armağan, Ankara, 1987.

43 Tansel, a.g.e., C.1, s.169.

44 Mustafa Çağatay Uluçay, İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihi*, Manisa Halkevi, İstanbul, 1935, s.60.

45 Sofuoğlu, a.g.e., s.s.60-67; Kazım Özalp, *Milli Mücadele*, C.1, Ankara, 1985, s.s.20-23.

46 Ünal Türkeş, *Kurtuluş Savaşında Muğla*, İstanbul, 1973, s.18.

47 Rahmi Apak, *İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, İstanbul, 1943, s.16.

48 Peker, a.g.e., s.39.

49 Taçalan, a.g.e., s.232.

50 Adnan Sofuoğlu, "Mondros Mütarekesi Sonrası Türkiye'nin İşgaline Karşı Milli Direniş: Kuva-yı Milliye (1918-1921)", *Türkler*, C.15, s.610.

yetkilileri gizli antlaşmalarla İzmir'in Yunanlılara verileceğine dair malumata 1915 yıllarından beri sahipti. Ayrıca Yunanlıların İzmir'i işgalleriyle birlikte "Megali İdea"larını gerçekleştirmek için her türlü yola başvuracaklarını da bilmekteydiler. Şevket Turgut Paşa, İzmir başta olmak üzere Batı Anadolu'nun muhtelif yerlerinin işgal edilmesiyle birlikte buralarda mukavemet gösterilmesi maksadıyla ilk iş olarak, dağıtılan 17. Kolordu'nun 56. Fırka'sını tekrar derleyip toparlamayı düşünmüş, bu maksatla Albay Bekir Sami Bey'i Batı Anadolu'ya göndermiştir⁵¹.

İşgale karşı ne şekilde bir mukavemet gösterileceğine dair bir plan hazırlığı mevcut değildi. Bu sırada Burdur Askerlik Şubesi Reisi İsmail Hakkı Bey, Denizli'de bulunan Albay Sami Bey'e "halkın çoğunluğuna dayanacak şekilde bir teşkilat yapılmasını ve bunların mümkün merteye el altından silahlandırılmasını" teklif etmiştir⁵².

Yunanlıların işgallerini genişletmeleri üzerine Batı Anadolu'nun birçok yerinde direniş örgütlerinin kurulması çalışmalarına hız verilmiş, bu amaçla Kazım Özalp geçtiği her yerde İzmir'in işgalini anlatmış, Yunanlılara karşı mukavemet için Redd-i İlhak teşkilatı vücuda getirmelerini istemiştir. Aynı şekilde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri de direniş göstermek için gayret sarf etmişlerdir. Rumlara karşı ilk hareket Yunanlıların Urla'yı işgal etmeleriyle baş gösterir. Urla ve civarındaki köy ve kasabaları yakıp yıkan Yunanlılara karşı 173. Piyade Alay Komutanı Yarbay Kazım ilk direniş hareketini başlatmıştır⁵³.

Batı Anadolu'nun işgaline karşı durmakla görevlendirilen Albay Şefik, bu bölgede yaptığı görüşmelerden ve elde ettiği bilgilerden hazırladığı bir raporu Harbiye Nezaret'i'ne yollamıştır. Raporda, Yunanlıların işgal ettiği yerlerdeki Türk halkını hunharca katlettiğini, bu feci durumun acilen önlenmesi için direnişin genişletilmesinin elzem olduğunu, bu nedenle Kuva-yı Milliye Teşkilatının kurulması gerektiğini belirtmiştir. Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Cevat Paşa, Albay Şefik'in Kuva-yı Milliye Teşkilatının kurulması önerisini yerinde bulmuş, bu isim benimsenmiş ve böylelikle Kuva-yı Milliye devri başlamıştır⁵⁴.

Mukavemet yanlısı Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Cevat Paşa'nın Kuva-yı Milliye Teşkilatı'nın acilen kurulması için yapılan talebi kabul etmesiyle, direniş hareketi genişlemiştir. İlk askeri direniş işte bu milis kuvvetleriyle 29 Mayıs'ta başlamıştır. Ödemiş Kaymakamı Bekir Sami Bey, İtilaf Devletleri temsilcilerine çektiği bir telgrafta artık silahların konuşma zamanı geldiğini ifade etmesiyle birlikte Kuva-yı Milliye devri tam manasıyla başlamıştır⁵⁵. Bu milli kuvvetler düzenli ordu kurulana kadar Yunan ilerleyişini durdurmayı önemli ölçüde başarmıştır⁵⁶.

Kuva-yı Milliye Teşkilatı her ne kadar düşmana karşı siperane bir mukavemet gösterse de düzenli düşman birliklerini bertaraf edecek durumda değildi. Sivas Kongresi sırasında Kuva-yı Milliye'yi denetim ve düzen altına almak, aynı zamanda bütünlük sağlamak için Ali Fuat Paşa, Batı Anadolu Umum Kuva-yı Milliye

51 Safuoğlu, a.g.e., s.116 vd.

52 Sofuoğlu, a.g.m., s.622.

53 Fahrettin Altay, *On Yıl Savaş ve Sonrası*, İnsel Yayınları, İstanbul, 1970.

54 Safuoğlu, a.g.m., s.623.

55 Sofuoğlu, a.g.e., s.115 vd.

56 Mevlüt Çelebi, *Milli Mücadele Döneminde Türk İtalyan İlişkileri*, Ankara, 1999, s.43.

Komutanlığı'na atanmıştır. TBMM açıldıktan sonra ise düzenli ordunun kurulması ve Kuva-yı Milliye Teşkilatı'nın geleceği meselesi üzerinde durulmuş, neticede 16 Mayıs 1920'de yayınlanan bir kararname ile Kuva-yı Milliye, Müdafaa-i Milliye Vekâleti'ne bağlanmıştır.

Düşman güçlerine karşı Kuva-yı Milliye örgütlenmesiyle durulamayacağını ve kesin bir netice alınamayacağını gören M. Kemal, TBMM'nin düzenli bir ordu kurmasının gereğini ifade etmiştir. Ancak Kuva-yı Milliye hareketi düzenli birlikler oluşturulana kadar bölgesel direnişlerine devam etmiştir. İşgallerin genişlemesi karşısında Batı Cephesi Komutanlığı Yunanlılara karşı harekete geçmiş, Gediz Harekatı başarı sağlayamamıştır. Bu gelişmeler düzenli ordunun kurulmasının gerekli olduğu fikrinin herkesçe kabul görmesine neden olmuştur. Böylece Batı Cephesi komutanlığı, Batı Cephesi ve Güney Cephesi Komutanlıkları şeklinde ikiye ayrılmıştır. Batı Cephesi Komutanlığı'na İsmet Paşa, Güney Cephesi Komutanlığı'na ise Refet Paşa getirilmiştir. Eskişehir'e geçen İsmet Paşa düzenli ordu kurma işini devralmıştır⁵⁷.

Yunanlılar işgallerini Bursa'ya kadar ilerletmişler, hatta Kocaeli'ne kadar gelmiş ve Sapanca ile birlikte Adapazarı'nı da işgal etmişlerdir. Güney'de ise Gediz önlerine kadar ilerlemişlerdir. Ancak Gediz'de Yunanlılara karşı önemli bir başarı elde edilememiştir. Bu gelişmeler yaşanırken Yunanistan Kralı Aleksandr'ın ölümü üzerine yerine Türkiye'deki işgali devam ettirmesi şartıyla eski kral Konstantin yeniden Yunanistan kralı olmuştur. Yunan Başbakanı Venizelos'ta Yunan halkından gereken desteği görememiş, artık yeni kral ve yeni hükümet Yunanistan'ın iç ve dış siyasetini birlikte yürüteceklerdi. Yunanistan'da bu gelişmeler yaşanırken, İtilaf Devletleri arasında menfaat çatışmaları baş göstermiş, Fransa ve İtalya Sevr'in tadil edilmesini dahi gündeme getirmişler, İngiltere'de ise Savaş Bakanlığı da Türkiye'yi Bolşevik tehdidinden kurtarmak için Ankara'ya taviz verilmesinden yana tavır koymuştur. Bu siyasi gelişmeler yaşanırken Yunanistan çözümü askeri bir hareketten yana görmüştür. Bu nedenle hem Eskişehir'e hem de Afyon'a harekete başlamıştır. 9 Ocak'ta ise İnönü önlerine gelen Yunan kuvvetleri bir gün sonra taarruza geçmiştir. Ancak Türk mukavemeti karşısında tutunamayarak 11 Ocak'ta Bursa'ya doğru çekilmek zorunda kalmıştır. Düzenli birliklerin ilk mukavemeti tarihe I. İnönü Muharebesi olarak geçmiştir⁵⁸.

Yunanlıların İnönü'de mağlup olmaları İtilaf Devletlerinde hayal kırıklığına neden olmuştur. Londra'da İstanbul hükümetinin ve Ankara'nın da hazır bulunduğu bir konferans tertip edilmiştir. Konferansta Türk tarafına Sevr'i kabul etmeleri yönünde baskı uygulanmıştır. Türk tarafı bu dayatmayı kesinlikle reddetmiş ve işgalin acilen sona erdirilmesini istemiştir. Londra Konferansından umduğunu elde edemeyen düşman güçleri özellikle İngiltere, Yunanistan'ı bir kez daha Türk güçleri üzerine sevk etmiştir. 27 Mart'ta İsmet Paşa komutasındaki Batı Cephesi ordusu Yunanlılara karşı taarruza geçerek Bursa'ya kadar çekilmelerini sağlamıştır⁵⁹.

57 Düzenli ordunun kuruluşuyla ilgili geniş bilgi için bkz; Adnan Sofuoğlu, *Kuva-yı Milliye Döneminde*, Genel Kurmay Başkanlığı, Ankara, 1994, s.440 vd.; Adnan Sofuoğlu, "Milli Mücadele Dönemi", *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2004, s.s.185-188.

58 İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu*, Ankara, 1993, s.s.259-263; Sofuoğlu, "Milli Mücadele Dönemi", s.s.192-193.

59 Sofuoğlu, *a.g.e.*, s.205; II. İnönü Muharebeleri için bkz; Özalp, *a.g.e.*, C.1, s.175.

Böylelikle Yunanlılara karşı ikinci kez üstünlük sağlanmıştır. Tarihe II. İnönü Zaferi olarak geçen bu zafer, hem içerde hem de dışarıda geniş yankı bulmuştur. İçerde, düşmanın yurttan temizleneceği inancını giderek güçlendirdi. Dışarıda ise Türk güçlerinin başarısı takdirle karşılanmaya başlandı.

Gelişmeler üzerine işgalci güçler işgal ettikleri bölgelerden yavaş yavaş geri çekilmeye başlamışlardır. Diğer bir gelişme ise ikiye ayrılan Batı Cephesi birleştirilerek İsmet Paşa komutasına verilmiştir⁶⁰. Ancak Kütahya - Eskişehir Muharebelerinde büyük kayıp verilmiştir. Gelişmeler karşısında M. Kemal Başkomutanlığı ele almıştır. Yunanlılar ise elde ettikleri başarı karşısında, yönünü Ankara istikametine doğru çevirmiştir. Yunanlıların başında Kral olmak üzere hareket 23 Ağustos'ta başlamış ve 13 Eylül'e kadar devam etmiştir. Neticede Yunan güçleri taarruz öncesindeki mevzilerine geri çekilmek zorunda bırakılmıştır. Bu zafer Milli Mücadele'nin en önemli zaferlerinden birini teşkil eder⁶¹. Sakarya Zaferiyle Yunan birliklerinin büyük bir kısmı imha edilmiştir. Yunanlıların taarruz kabiliyeti kırılmıştır. Bu zaferden sonra Yunan birliklerine son darbeyi vurmak için seferberlik ilan edildi ve büyük bir taarruz hazırlığına başlandı. Büyük bir gizlilik içerisinde hazırlıklarını tamamlayan Türk ordusu 26 Ağustos 1922 sabahı bütün cephe boyunca taarruza geçti, taarruz karşısında cephelerini koruyamayan Yunan kuvvetleri birer birer işgal ettiği yerlerden geri çekilmeye başladılar. Nihayet 9 Eylül'de Türk orduları İzmir'e girdi. Türk ordusunun büyük taarruzu neticesinde, 18 Eylül'de Anadolu'da harp esirlerinin dışında Yunan askeri kalmadı. 26 Ağustos'ta başlayan hareket ile 200000 kişilik Yunan ordusu yok edilmiştir. Büyük Taarruz Anadolu'nun tamamen düşmandan temizlenmesiyle sonuçlanmıştır⁶². Böylece, Yunanlılar 15 Mayıs 1919 tarihinde işgal ettikleri İzmir'i 9 Eylül 1922 tarihinde terke mecbur bırakılmıştır.

2. Batı Anadolu da Yunanlılara Karşı Kazanılan Askeri Başarılar Karşısında Duyulan Memnuniyete Dair Yazışmalar

Batı Cephesinde Yunan kuvvetlerine karşı elde edilen zafer, bütün Anadolu'da olağanüstü bir hava meydana getirmiş, halkın kendine olan güvenini tazelemiş, halkta kesin bir şekilde düşmanın yurttan atılacağı inancını pekiştirmiştir. Düzenli ordu birliklerinin kurulmasıyla birlikte Batı Cephesi'nde Yunanlılara karşı İnönü'de, Sakarya ve Büyük Taarruz'da yapılan mücadelelerde büyük başarı elde edilmiştir. Başarılar hem içte hem de dışta büyük yankı uyandırmıştır. Türk Ordusunun Yunanlılara karşı elde ettiği üstün başarılar karşısında halk ve bölge idareleri tebrik telgrafları göndermişlerdir. Aşağıda Batı Cephesi'nde elde edilen başarılar üzerine halkın, kaymakamların, belediye reislerinin ve hatta dış ülkelerden tebrik mesajları⁶³ Batı Cephesi Komutanlığı ve Genel Kurmay'a gönderilmiştir.

Batı cephesinde Yunanlılarla yapılan muharebeler Batı Anadolu bölgesinde olduğu kadar yurdun dört bir köşesinde büyük heyecan yaratmıştır. Birçok yerde se-

60 Fahri Belen, *Büyük Türk Zaferi Afyondan İzmir'e İstiklal Harbi Hatıraları, Tenkitler, Tahliller, Doğuş* Matbaası, Ankara, 1962, s.314; Sofuoğlu, *a.g.e.*, s.s.205-206.

61 Belen, *a.g.e.*, s.359 vd.

62 Sofuoğlu, *a.g.e.*, s.s.213-216; Özalp, *a.g.e.*, C.1, s.227 vd.

63 Bu yazışmalarla ilgili belgeler aynı zamanda Askeri Tarih Belgeleri Dergisi'nin 116 sayılı nüshasında da yayınlanmıştır.

vinç gösterileri düzenlenmiştir. Batı cephesinde düşmana karşı kazanılan başarının ardından Afyonkarahisar halkı bütün şehri bayraklarla donatmış halk, asker ve okul öğrencilerinden oluşan büyük kalabalık hükümet ve kolordu dairesine gelerek memnuniyetlerini arz etmişlerdir (12 Ocak 1921)⁶⁴. Yunanlılara karşı I. İnönü Muharebesinin kazanılması yurttan büyük yankı uyandırmış, bu başarı Anadolu insanının kendine olan güvenini tazelenmiş, artık düşmana karşı elde edilen üstünlüğün devam edeceğini inancı hâsıl olmuştur.

Ordunun elde etmiş olduğu zafer karşısında askerin moralini üst seviyede tutmak ve halkın ordumuzun arkasında olduğunu göstermek maksadıyla tebrik telgrafları göndermiştir.

Adana Belediye Başkanlığı, Genelkurmay ve Batı Cephesi Komutanlığı'na I. İnönü Muharebesi'nin zaferle neticelenmesinin Adana halkında heyecan yarattığına dair bir yazı göndermiştir. Yazıda bu başarının elde edilmesinde başta T.B.M.M. ve Genelkurmaya ve ordunun tüm subay ve erlerine teşekkürleri bildirilmiştir (14 Ocak 1921)⁶⁵.

Yunanlılara karşı gösterilen başarılı muharebeler ordu mensupları arasında da büyük sevinç yaşanmasına yol açmıştır. İnönü Meydan Muharebesi'yle Yunanlılara karşı elde edilen başarıdan dolayı, Doğu Cephesi Komutanı Korgeneral Kazım Karabekir, Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa'ya duyduğu memnuniyeti bir tebrik telgrafıyla göstermiştir (19 Ocak 1921)⁶⁶. Kazım Karabekir, gönderdiği telgrafın özellikle subaylara ve erlere bildirilmesini istemektedir. Kazım Paşa'nın böyle bir istekte bulunması Batı Cephesi ordusunun subayları ve erlerinin coşkusunu ve direncini üst seviyede tutmak içindir. İsmet Paşa, Doğu Cephesi Komutanlığından gelen tebrikten dolayı son derece memnun olur ve bu memnuniyetini bir telgrafla Kazım Paşa'ya iletmiştir⁶⁷.

M. Kemal, Büyük Millet Başkanı sıfatıyla Batı Cephesi Komutanlığı'na İnönü muharebelerinde göstermiş oldukları kahramanlıklar ve kazanılan zaferlerden dolayı Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa'ya bir kutlama yazısı göndermiştir. M. Kemal bu yazısında bu zaferin bütün yurttan büyük bir sevinç yaşattığını, bu zaferle herkeste bir ümit ışığı belirmediğini halkta umut tazelediği için İsmet Paşa ve tüm subay ve erlere göstermiş oldukları fedakârlıklardan ötürü övgülerini bildirmiştir (1 Nisan 1921)⁶⁸.

64 12 Ocak 1921 tarihinde 12.Kolordu Komutanı Orgeneral Fahrettin (Altay)'in Batı Cephesi Komutanlığı'na Afyonkarahisar halkının Batı cephesinde Yunan kuvvetleri karşısında elde edilen başarılar neticesinde kendilerini tebriklerine dair bir yazı göndermiştir. "milletin ruh-u ulvi ve azim-i hüddapesendanesine tercüman olacak ve belîğ nutuklar iradiyle ordumuza ithaf-ı selam ve hükümet-i celileye arz-ı tebrikat ve teşekkürat eylemiş olduklarını arz ederim.": ATESE, Belge No: 4280, Koleksiyon: İSH, Kutu: 661, Gömlek: 19, Belge: 19-3; Belgelerle ilgili yayın için bkz.: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Yıl 52, S.116, Haziran 2003.

65 14 Ocak 1921 tarihinde Adana Belediye Reisi Mehmet Fuat'ın Erkan-ı Harbiye-i Umumiye reisi ve Garp Cephesi Komutanı İsmet Beyefendi Hazretleri'ne gönderilen "sevgili ordumuzun muzaferiyât ve muvaffakiyât-ı müteaddiyeye mazhariyeti eltaf-ı sübhânedan tazarru' ederek bu muzafferiyâtı nâmîli bulunan Büyük Millet Meclisine ve Erkn-ı Harbiye-i Umûmiyemize ve ordunun ümerâ ve zabîtân ve efrâdına takdim-i teşekkürü ibrâz olunan asâr-ı besâlet ve hemâsetinden dolayı da izhâr-ı takdirât eyleriz" yazısı ile Yunanlılara karşı kazanılan zaferin halk arasında meydana getirdiği sevincin bir göstergesi olması açısından önem arzeder: ATESE, Belge No: 4282, Koleksiyon: İSH, Kutu: 695, Gömlek: 99, Belge: 99-1.

66 ATESE, Belge No: 4283, Koleksiyon: İSH, Kutu: 989, Gömlek: 114, Belge:114-1.

67 A.g.b.

68 ATESE, Belge No: 4286, Koleksiyon: İSH, Kutu: 816, Gömlek: 194, Belge: 194-1.

Batı Cephesi'nde düşmana karşı kazanılan başarılarından dolayı Batı Anadolu halkı tebrik yazılarında zaferlerden duydukları sevinçli ifade etmişlerdir. Keskin Kazası Belediye Reisi Mahmut Bey ile Müfettiş ve Müdafaa-i Hukuk Başkanı Sadık Bey, Müdafaa-i Milliye Vekâlet-i Celilesi'ne (Milli Savunma Bakanlığı) düşman kuvvetlerine verilen ağır darbe dolayısıyla bir tebrik yazısı göndermişlerdir. Yazıda şu ifadeler yer verilmiştir. *“düşmanın İnönü Meydan Savaşı'nı Türk ordusu silahlarına terk ettiği ve ağır bir darbeye daha uğratıldığını ilan ve müjdeleyen haberi, halkımız sevinç gözyaşları ve şükranlarla karşıladı. Millet zaten inandığı komutanlarını bir kere daha alkışladı. Kirli ayaklar altında inleyen kardeşlerimizin kurtuluşunda ve düşmanın mübarek topraklarımızdan bir an evvel kovularak atılmasında isimleri tarih sayfalarına altın kalemle yazılan büyük komutanlarımızla kahraman askerlerimize Allah'tan daimi başarılar dile-riz”* (10 Nisan 1921)⁶⁹.

İnönü Meydan Muharebesi ile düşmanın uğradığı yenilgiden dolayı İnegöl Belediye Reisi, Batı Cephesi Komutanlığı'na bir tebrik ve teşekkür yazısı göndermiştir. Yazının muhtevasında Yunanlıların mağlup edilmesiyle İnegöl ve civarının *“mezalim ve kötülüklerden kurtarıldığı”* yer almaktadır. Bu nedenle İnegöl halkı adına Belediye Reisi bizzat kendilerine ve temsilcileri olan bütün komutanlarımıza teşekkürlerini sunar (22 Nisan 1921)⁷⁰.

Kuşadası Belediye Reisi, Kuşadası halkı adına Ankara Harbiye Vekâleti aracılığıyla Batı Cephesi Komutanlığı'nın göstermiş olduğu kahramanlıklar ve elde ettikleri başarılarından dolayı bir tebrik telgrafı göndermiştir⁷¹. Niğde Mutasarrıflığı Müdafaa-i Milliye ve Dâhiliye Vekâletine İnönü Meydan Muharebesi'nde mağlup olması üzerine bir tebrik telgrafı yollamıştır. Niğde Mutasarrıfı İbrahim, elde edilen başarıdan dolayı şehir halkının büyük bir sevinç yaşadığını, o gün okulların tatil edilmiş esnaf dükkanlarını kapatmış öğle vakti bütün ahali Büyük Cami'de toplanarak şehitlerin ruhu için hatim ve mevlit okutulmuştur (14 Nisan 1921)⁷².

Yunanlıların Dumlupınar'da büyük bir hezimete uğratılması yurdun her köşesinde olduğu gibi Ankara'da da büyük bir sevinçle karşılanmıştır. T.B.M.M. bu başarıdan dolayı 12. Kolordu Komutanı Fahrettin Bey'e şükranlarını bildiren bir tebrik yazısı göndermiştir (12 Nisan 1921)⁷³.

Osmaniye Kaymakamı Arif Bey, Müdafaa-i Milliye Vekâleti Celilesine (Milli Savunma Bakanlığı) Batı Anadolu'da Batı Cephesi'nde düşmanın mağlup edilmesi

69 ATESE, Belge No: 4290, Koleksiyon: İSH, Kutu: 567, Gömlek: 126, Belge: 126-7.

70 ATESE, Belge No: 4296, Koleksiyon: İSH, Kutu: 726, Gömlek: 22, Belge: 22-1.

71 *“Türk'ün en mukaddes bildiği ve hiç tecavüz ettirmediği namus-u vatanını mahva yürüyen din düşmanı nesl-i Osmani'yi doğuran mübarek yurdumuzun tarihi bir ovasında hamaset ve kahramanlıklarıyla ezib çiğneyen ordumuzu takdis ve resid ve tebrik eder ve her dilaverini hıfz-ı hamdaniyeye ve tevfikân-ı rabbani ederiz.”*: ATESE, Belge No: 4292, Koleksiyon: İSH, Gömlek: 126, Belge: 126-17.

72 *Eldede edilen başarı karşısında gösterilen sevinçli Niğde Mutasarrıfı şu cümlelerle tasvir eder. “Kahraman ordumuzun alçak düşmanı ricat-ı kahriyeye duçar ederek İnönü Muzafferiyeti'ne muzafferiyeti meşar dünkü tebliğ-i resmî üzerine bütün memleket enva-ı müzaharetle bir leyl-i sürur yaşanmış ...”*: ATESE, Belge No: 4293, Koleksiyon: İSH, Kutu: 567, Gömlek: 126, Belge: 126-3.

73 *Tebrik yazısında “Yorulmak bilmeyen bir azim ile tarih ve bize parlak misaller ilave eyleyen uzun ve yorucu yürüyüşler ile düşmanı bilâ-fila takib ederek meydan-ı muharebeye yetişen 12. Kolordu kâatının düşmanın hezimet-i katiyesini intâc eden Dumlupınar Meydan Muharebesi'nde pek büyük bir hisse-i şerefi olduğunu kemâl-i şükran ile yad eder ve zât-ı alileriyle kumandanız altındaki kahraman kâatîleri tebrik eylerim efendim.”* Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal: ATESE, Belge No: 4291, Koleksiyon: İSH, Kutu: 855, Gömlek: 130, Belge: 130-1.

karşısında Osmaniye halkının büyük sevinç duyduğunu belirten tebrik telgrafında şu ifadeler yer verilir. “*Muvaffakiyetinizden dolayı zat-ı devletlerini ve etrafında toplanan umum kıtaat kumandanları beğleri tebrike kahraman asker evladlarımıza maa-l-İslam teşşekkürat-ı mahsusatımızın iblağını rica eder...*” 15 Nisan 1921)⁷⁴.

İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu), Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa’ya İnönü Savaşlarında ve Sakarya Savaşında kazanılan başarılarından ötürü duydukları sevince dair bir tebrik yazısı göndermiştir. Bu zaferlerin “*Bütün bir cihan zulüm ve hıyanete karşı bu kadar mahrumiyet ortasında ordumuzun kazandığı yeni ve mutantan muvaffakiyeti mesud ve müftehitr tebrik ederken son kurtuluş zaferinin de silahlarımıza mevud olduğuna dair taşıdığımız sarsılmaz imanı tekrar ediyoruz*” olduğunu gösterdiği belirtilmektedir 13 Eylül 1921)⁷⁵.

Türk Ordusunun Batı Cephesinde Yunanlılara karşı elde ettiği üstün başarılar içerde olduğu kadar dışarıda da büyük yankı uyandırmış, kazanılan zaferlerden dolayı T.B.M.M.’ne tebrik telgrafları gelmiştir. Bu tebrik yazılarının gelmesi Ankara Hükümeti’nin siyasi manada bir üstünlük kazandırmıştır. Afgan Elçisi Sultan Ahmet Han T.B.M.M. Reisi ve Başkomutan M. Kemal’e Türk ordusunun elde ettiği başarılarından dolayı tebrik yazısı göndermiştir. Muhterem Başkomutan diye başlayan yazıda, “*başkomutan ve diğer komutanların iyi idareleri sonucu subay ve İslam askerlerinin büyük fedakârlıklarıyla Sakarya Muharebesi İslam ordusunun zaferiyle neticelendiğini Türkiye ile ilgilenen Müslümanların kalplerinin sevinç ışığıyla aydınlandığı*” belirtilir. Ayrıca Allah’tan Türk ordusunun zaferlerinin devamı da dilenir⁷⁶.

Rus Sovyet Cumhuriyeti Ankara elçisiyle T.B.M.M. Reisi ve Başkomutan M. Kemal’e elde edilen başarılarından dolayı tebrik yazısı göndermiştir. Yazıda Türk ordusunun kahramanlıklarından övgüyle söz edildikten sonra “*Kahramanlığı asırlardan beri bilinen Türk askerinin bu defa da hürriyet ve bağımsızlığı için mücadele eden Türk Milletinin sarsılmaz azmini herkese kabul ettirmeyi başaracağına kesinlikle inanıyorum.*” dedikten sonra Türk Milletinin haklı olan gayesinin gerçekleşmesi için temennilerde de bulunur 16 Eylül 1921)⁷⁷.

Sonuç

Birinci Dünya Savaşı Osmanlı Devleti’nin sonunu hazırlayan bir savaş olmuştur. Savaşın akabinde barış ortamı arayan Osmanlı Devleti, neticede şartları çok ağır bir antlaşmaya imza atarak koskoca imparatorluğu tasfiye etmiştir. Mütareke’de yer almamasına karşın Yunanistan siyasi arenada özellikle İngiltere’nin hamiliğinde Mütareke sonrasında İtilaf Devletlerinin aralarında yapmış oldukları anlaşmada isteklerini sunmuş, neticede bu isteklerinin elde etmiştir. 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir başta olmak üzere Batı Anadolu’da birçok yer Yunanlılar tarafından işgale uğramıştır. İşgal, Türk Milletinde büyük bir infiale sebep olmuştur. Yunan işgaline karşı milli direnişler başlatılmış, Kuva-yı Milliye Teşkilatı oluşturularak bölgesel direnişler gerçekleştirilmiştir. Ancak bu örgütlenmeyle düşmana karşı büyük bir taarruz yapılamayacağı düşüncesiyle düzenli ordu kurulmuş, I. ve II. İnönü, Sakarya Savaşları ve Büyük Taarruzla birlikte Yunanlılar büyük bir yenilgiye uğratılmış akabinde Yunanlılar işgal ettikleri yerleri terk etmek zorunda bırakılmıştır.

74 ATESE, Belge No: 4294, Koleksiyon: İSH, Kutu: 567, Gömlek: 126, Belge: 126-18.

75 ATESE, Belge No: 4302, Koleksiyon: İSH, Kutu: 1082, Gömlek: 5, Belge: 5-1.

76 ATESE, Belge No: 4306, Koleksiyon: İSH, Kutu: 1240, Gömlek: 90, Belge: 90-2.

77 ATESE, Belge No: 4308, Koleksiyon: İSH, Kutu: 1240, Gömlek: 90, Belge: 90-3.

Batı Cephesinin Yunan kuvvetleri karşısında elde ettiği başarılar gerek içeride gerekse dışarıda büyük yankı bulmuş, halk her başarıdan sonra tebrik yazıları göndermiştir. Bu tebrik yazıları ordunun direncini üst seviyede tutmasını sağlamıştır. Ordu bu tebrik yazılarıyla Türk Milleti'nin daima yanlarında olduğunu hissetmiştir. Tebrik yazılarının hem ordu merkezine hem de TBMM ve de Genelkurmay Başkanlığı'na gönderilmesi halkta Anadolu'da tek yetkili merciin TBMM ve Ankara olduğunun kabul edildiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Belgeleri

- ATESE, Belge No: 4280, Koleksiyon: İSH, Kutu 661, Gömlek 19, Belge 19-3.
ATESE, Belge No: 4282, Koleksiyon: İSH, Kutu: 695, Gömlek: 99, Belge: 99-1.
ATESE, Belge No: 4283, Koleksiyon: İSH, Kutu: 989, Gömlek: 114, Belge: 114-1.
ATESE, Belge No: 4286, Koleksiyon: İSH, Kutu: 816, Gömlek: 194, Belge: 194-1.
ATESE, Belge No: 4290, Koleksiyon: İSH, Kutu: 567, Gömlek: 126, Belge: 126-7.
ATESE, Belge No: 4291, Koleksiyon: İSH, Kutu: 855, Gömlek: 130, Belge: 130-1.
ATESE, Belge No: 4292, Koleksiyon: İSH, Gömlek: 126, Belge: 126-17.
ATESE, Belge No: 4293, Koleksiyon: İSH, Kutu: 567, Gömlek:126, Belge: 126-3.
ATESE, Belge No: 4294, Koleksiyon: İSH, Kutu: 567, Gömlek: 126, Belge: 126-18.
ATESE, Belge No: 4296, Koleksiyon: İSH, Kutu: 726, Gömlek: 22, Belge: 22-1.
ATESE, Belge No: 4302, Koleksiyon: İSH, Kutu: 1082, Gömlek: 5, Belge: 5-1.
ATESE, Belge No: 4306, Koleksiyon: İSH, Kutu: 1240, Gömlek: 90, Belge: 90-2.
ATESE, Belge No: 4308, Koleksiyon: İSH, Kutu: 1240, Gömlek: 90, Belge: 90-3.

II. Dergiler

Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, Yıl 52, S.116, Haziran 2003.

III. Kitap ve Makaleler

- ALTAY, Fahrettin, *On Yıl Savaş ve Sonrası*, İnsel Yayınları, İstanbul, 1970.
AKŞİN, Sina, *Milli Kurtuluş Tarihi*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1974.
AKŞİN, Sina, *Osmanlı Hükümetleri ve Milli Mücadele*, İstanbul, 1983.
APAK, Rahmi, *İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, İstanbul, 1943.
BAYAR, Celal, *Ben'de Yazdım*, C.I, İstanbul, 1968.
BAYTOK, Taner, *İngiliz Kaynaklarında Türk Kurtuluş Savaşı*, Başnur Matbaası, Ankara, 1970.
BELEN, Fahri, *Büyük Türk Zaferi Afyondan İzmir'e İstiklal Harbi Hatıraları*, Tenkitler, Tahliller, Doğu Matbaası, Ankara, 1962.

- CEBESOY, Ali Fuat, *Milli Mücadele Hatıraları*, İstanbul, 1953.
- ÇELEBİ, Mevlüt, *Milli Mücadele Döneminde Türk İtalyan İlişkileri*, Ankara, 1999.
- DANIŞMEND, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C.4, İstanbul, 1955.
- EVANS, Laurence, *Türkiye'nin Paylaşılması*, (çev.: Tefik Alanay), İstanbul, 1972.
- GÖKBEL, Asaf, *Milli Mücadelede Aydın*, Aydın, 1964.
- GÖRGÜLÜ, İsmet, *On Yıllık Harbin Kadrosu*, Ankara, 1993.
- JAESCHKE, Gotthard, *Kurtuluş Savaşıyla İlgili İngiliz Belgeleri*, Ankara, 1986.
- JAESCHKE, Gotthard, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi*, C.I, Ankara, 1970.
- KUTAY, Cemal, *Türkiye İstiklal ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi*, C.I.
- ÖZALP, Kazım, *Milli Mücadele*, C.1, Ankara, 1985.
- PEKER, Nurettin, *İstiklal Savaşı*, Gün Basımevi, İstanbul, 1955.
- RENOUVIN, Pierre, *I. Dünya Savaşı ve Türkiye*, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2004.
- SİMAVİ, Lütfü, *Osmanlı Sarayının Son Günleri*, Hürriyet Matbaası, İstanbul, t.y.
- SOFUOĞLU, Adnan, "Milli Mücadele Dönemi", *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2004.
- SOFUOĞLU, Adnan, "Mondros Mütarekesi Sonrası Türkiye'nin İşgaline Karşı Milli Direniş: Kuva-yı Milliye (1918-1921)", *Türkler*, C.15.
- SOFUOĞLU, Adnan, "Yunanlıların Batı Anadolu'ya Yerleşme Girişimleri ve İyonya Devleti Macerası", *Prof. Dr. Haluk Çay'a Armağan*, Ankara, 1987.
- SOFUOĞLU, Adnan, *Kuva-yı Milliye Dönemi'nde Kuzeybatı Anadolu*, Gnkur, Ankara, 1994.
- SONYEL, Salahi, "Mondros'tan Samsun'a Türk Kurtuluş Mücadelesi'nin Doğuşu", *Türkler*, C.15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- SONYEL, Salahi, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, C.1, Ankara, 1973.
- TAÇALAN, Nurdoğan, *Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken*, Aksoy Yayıncılık, İstanbul, 1998.
- TANSEL, Selahattin, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C.1, MEB, İstanbul, 1991.
- TOKER, Hülya, *Mütareke Döneminde İstanbul Rumları*, Genelkurmay Başkanlığı Yay., Ankara, 2006.
- TÜRKEŞ, Ünal, *Kurtuluş Savaşında Muğla*, İstanbul, 1973.
- TÜRKGELDİ, Ali Fuat, *Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi*, İstanbul, 1948.
- ULUÇAY, Mustafa Çağatay, GÖKÇEN İbrahim, *Manisa Tarihi*, Manisa Halkevi, İstanbul, 1935.